

Bedřich Smetana:

PRODANA NEVESTA

PREMIERA DNE 28. APRILA 1955

Bedřich Smetana:
PRODANA NEVESTA

KOMIČNA OPERA V TREH DEJANJIH

Besedilo napisal:
Karel Sabina

Prevedel:
Niko Stritof

Dirigent:
Rado Simoniti

Režiser:
Ciril Debevec

Idejna skica za sceno:
ing. arh. Boris Kobe

Tehnična izdelava:
akad. slik. Marjan Pilberšek

Osnutki kostumov:
Nada Souvanova

Izdelava kostumov:
Gledališke krojačnice
pod vodstvom Cvete
Galetove in Jožeta
Novaka

Vodja zbora:
Jože Hanc

Koreografija:
Anton Hodek

Inspicijent:
Milan Dietz

Odrski mojster:
Celestin Sanein

Razsvetljava:
Silvo Šinkovec

Lasulje in maske:
Janez Mirtič, Emilija
Sancinova in Tončka
Udermanova

Krušina, kmet	Vekoslav Janko Andrej Andrejev
Ljudmila, njegova žena	Cvetka Součková Bogdana Stritarjeva
Marinka, njuna hči	Vilma Bukovčeva Milica Polajnarjeva
Miha, gruntar	Simeon Car Mirko Dolničar Franc Langus
Hata, njegova žena	Elza Karlovčeva Sonja Drakslerjeva
Vašek, njun sin	Ljubo Kobal Janez Lipušček
Janko, Mihov sin iz prvega zakona	Miro Brajnik Drago Čuden Gašper Dermota
Kecal, mešetar	Ladko Korošec Friderik Lupša Danilo Merlak
Cirkuški ravnatelj	Slavko Strukelj
Esmeralda, plesalka	Sonja Hočevarjeva Maruša Patikova
Indijanec	Mirko Černigoj Anton Prus

Godi se v večji vasi. — Čas: sedanjost.

Slike iz Mozartovega »Don Juana«
izdelal: Foto Vlastja

Dr. VALENS VODUŠEK:

BEDŘICH SMETANA: »PRODANA NEVESTA«

(Črtice o skladatelju in delu)

Življenjska pot skladatelja.

Rodil se je 1824. leta kot sin majhnega pivarja v staroslavnem češkem mestecu Litomyšlu. Že v srečni, brezskrbni mladosti začrtata dve potezi okvir njegovemu življenjskemu delu. Eno prinese s seboj na svet: glasbeno genialnost. Zato si je lahko sam sebi učitelj. S petnajstimi leti je že virtuoz na klavirju, skladateljske umetnosti se uči iz del velikih mojstrov. Z devetnajstimi leti nastopi samostojno umetniško pot. Drugo potezo mu začrta čas in okolica: Tedaj je doba Metternichovega tiranstva. Oče, strasten politik, ga vzgaja v naprednem, svobodomiselnem duhu. Tako se Smetani izostri posluš tudi za naraščajoče, podtalno vrenje novih idej, ki bodo razgnale oklep reakcionarnega absolutizma, posluš za usodo potlačenega češkega naroda. Zato je odtlej njegovo življenje posvečeno ne samo umetnosti, temveč v prvi vrsti svojemu narodu: ustvaril bo umetnost, vredno velikega, svobodnega naroda, z umetnostjo bo pomagal ustvarjati zavest in moč temu narodu za lepšo bodočnost.

Po opojnih svetlih trenutkih leta 1848 se oklep tiranstva stisne še močnejše. Iz mrtve tišine te dobe se Smetana na povabilo za pet let preseli na Švedsko. V ozkem, zaostalem kulturnem življenju trgovskega mesta Göteborg ne najde razmaha za svoje umetniške sile. Ko se z zlomom Bachovega absolutizma leta 1860 pričinja novo življenje v Pragi, hiti Smetana domov. Tedaj se pričinja tudi zanj prava doba ustvarjajočega dela. V glasbenem življenju Prage prevzame vodilno vlogo, nastopa kot organizator rednih simfoničnih koncertov, kot zborovodja največjega pevskega društva »Hlahola«, kot kritik, kot operni dirigent. Pa poleg tega in predvsem kot skladatelj. V tej dobi nastajajo njegova največja, najmogočnejša dela: opera »Prodana nevesta«, »Dali-bor«, »Libuša« ter simfonični ciklus »Moja domovina«.

Ko mu je petdeset let, ga sredi največjega umetniškega poleta zadene silen udarec: gluhoti. V razliko od podobne usode Beethovna je ta udarec hujši: hujši, ker trešči nanj nenadoma, preko noči, hujši tembolj, ker je gluhoti popolna. Toda kot Beethoven ostane tudi on močan. Pomaga mu pri tem njegov prirojeni optimizem in življenjska vedrost. Toda vanjo in v njegovo umetnost se vreže sedaj že drugič boleča črta. Prva je bila izguba edine hčerke v njegovem enaintridesetem letu, ki je odjeknila takrat v prvem njegovem mojstrskem delu, klavirskem triu v g-molu.

Sedaj daje osebna bolečina nov, intimnejši in obsežnejši pečat novo nastajajočim klavirskim in pevskim zbirkam, predvsem slavnemu kvartetu »Iz

mojega življenja«. Uspeh njegovih del mu daje svežega poguma za nove opere »Poljub«, »Tajnost«, »Vragova stena«, toda njegovemu življenju odmerja le še kratak čas druga, še strašnejša bolezen, omračitev duha, ki izhaja iz istega živčnega izvora kot njegova gluhota. Pred tem doživi še srečne in velike trenutke. Leta 1883 pride težko dočakani dan, ko odpre novo postavljeno »Narodni divadlo«, prvi mogočni simbol samostojnega češkega življenja, vrata k slavnosti predstavi njegove »Libuše«. Deset let je moralo tudi to delo čakati na ta dan, zato ga skladatelj sam ne more več slišati, kot je leto poprej lahko le z očmi dojemal navdušenje ob stoti predstavi »Prodane neveste«, ki je medtem že prestopila okvir češke domovine in nastopila zmagovito pot po svetu. Odslej bodo živela le še njegova dela, leto zatem namreč, ob njegovi šestdesetletnici, se konča zanj življenje z močnim akordom v umobolnici.

Umetniški nazor in pomen B. Smetane

Pomen Smetane bi se dal najkrajše označiti s primerom: kar je za nas Slovence in našo poezijo Prešeren, to je Smetana za Čehe in češko glasbo. Veličina obeh ni samo v njunih mojstrskih delih, posebna veličina je v tem, da sta bila vsak v svojem okviru največja in obenem prva. Za svoja velika dela sta morala oba še ustvarjati umetniški jezik tako rekoč iz praznine.

Kam naj se v taki praznini nasloni Smetana? V daljni preteklosti pred njim je husitska pesem, v bližnji preteklosti nekaj skladateljev, Čehov le po rodu in imenu, ki so odhajali v tujino in ustvarjali na tujih dvorih dela v kozmopolitskem duhu klasicistične dobe. Pred njim in okoli njega so generacije čistih ljudskih muzikantov z ljudsko pesmijo in plesom. Toda elementi ljudske umetnosti ne zadostujejo za najglobljo osebno izpoved, ne za monumentalna domovinska dela. Od kod torej in kako začeti?

Od mladosti do kraja življenja so Smetani bogovi glasbene umetnosti Beethoven, Schumann, Chopin. Mozarta dolgo skoraj prezira, njegova veličina se mu odkrije šele v letih na Švedskem. Odtlej mu je vzor tudi on v vodilni vlogi, ki jo daje melodiji. A predvsem je Smetana polnokrven otrok svojega časa — romantike. Po strastnem, ognjevitim temperamentu je soroden Berliozu, ki je ob praškem obisku s »Fantastično simfonijo« pomenil za Smetano čudovito, res fantastično doživetje. Po umetniškem idealu se čuti še bliže Lisztu in Wagnerju, ki ju spoštljivo časti kot začetnika nove glasbene umetnosti. Na ta, takrat moderni glasbeni izraz se naveže Smetana v svojih prvih simfoničnih pesnitvah švedskih let, kot sta na primer »Rihard III.« in »Walensteinov tabor«, ki ju ustvari po obisku v Weimarju pri Lisztu. Liszt je tedaj zanj vrhovna umetniška avtoriteta. Z njim ga veže sorodnost temeljnega nazora o glasbeni umetnosti: absolutna glasba mu ne zadostuje, hotel bi z glasbo neposredneje in konkretnje izražati misli, ki leže na srcu njemu in njegovemu času. Prav kakor Liszt je tudi Smetana glasbenik-poet. Idealno rešitev za te probleme vidi v Lisztovih simfoničnih pesnitvah. Zato bodo tudi pri Smetani največja dela dela programske glasbe »Moja domovina« in opere, zato bodo močno pretkane s programskimi ritmi tudi redka dela v oblikah čiste glasbe kot njegov kvartet »Iz mojega življenja«.

Misel na opero se mu zasadi v dušo prav ob njegovem obisku v Weimarju. Tamkajšnji Lisztov krog je razvnel problem moderne komične opere, potem ko je problem moderne glasbene tragedije za njih že rešil Wagner. Po vročih diskusijah v Weimarju je na tihem zadal za bodočnost rešitev preostale naloge Smetana sebi.

Prav ob ponovnem obisku v Weimarju pa je Smetana doživel še drug odločen trenutek za svoj skladateljski nazor. Gost Lisztovega kroga, dunajski skladatelj Herbeck, je v razvneti diskusiji z zaničljivim prizvokom govoril o tem, kaj je češki narod do tedaj ustvaril v glasbeni umetnosti vrednega. Imena nekaterih starejših skladateljev češkega rodu so izzvala Herbeckov posmeh, češ »kakšen je to Čeh Mysliveček, ki je pod imenom Venatorini skladal opere v izrazito italijanskem slogu na italijanska besedila!« In ko se je Smetana v obrambi sklinceval na izredno glasbeno nadarjenost češkega naroda, ki je tudi pred drugimi spoznal in razumel pravo veličino Mozarta, mu je nasprotnik zabrusil v obraz: »No, Praga že dosti dolgo gloda te stare mozartovske kosti...« Preprijet je spretno prekinil Liszt s tem, da je zaigral nekaj klavirskih skladb Smetane, ki jih je predstavil kot »najnovejšo, čisto češko muziko od boga obdarjenega umetnika«. Tisto noč je Smetana, vračajoč se domov, na tistem najsvečaneje prisegel, da bo vse življenje posvetil svojemu narodu in neumorni službi domače umetnosti. Takrat je po njegovih lastnih besedah prvič dozorela v njem misel o ostvaritvi samostojnega češkega sloga v glasbi.

Toda pri realizaciji te naloge je bil drugih misli kot večina vodilne češke inteligence in glasbenikov, v katerih krog je prišel po povratku v domovino. Po njihovem mnenju bi morala biti narodna pesem temelj glasbenega umetniškega dela, predvsem na primer opere iz življenja češkega ljudstva. Na take besede je odgovarjal Smetana, da tako lahko nastane le nekaj potpuri raznih pesmi, nikakor pa ne enotno, umetniško delo.

Svoj odgovor je v kratkem času utemeljil s svojo genialno rešitvijo tega problema, s *Prodano nevesto*.

Prodana nevesta

»Prodana nevesta« je v vrsti osmih Smetanovih opernih del druge po času nastanka. Po vrnitvi v domovino leta 1861 se je Smetana lotil najprej historične opere »Brandenburžani na Češkem«, za njo pa takoj libreta pesnika Sabine za komično opero, ki jo je imel v mislih že iz weimarskih dni. Toda na premieri 30. maja 1866 je imela »Prodana nevesta« še precej drugačno obliko od te, kot jo poznamo danes. Bila je tedaj opera v dveh dejanjih, sestavljena iz dvajsetih samostojnih glasbenih kosov (številčk), ki so bili zvezani z govorno prozo. Prvo dejanje je bilo nesorazmerno dolgo, saj je obsegalo v bistvu današnje prvo in drugo. Ob predelavah, ki so ustvarile šele na 30. predstavi leta 1871 dokončno današnjo obliko, je Smetana črtal nekatere točke, druge, kot n. pr. Marinkino arijo iz III. dejanja, nanovo vstavil, ponekod spremenil vrstni red in prekomponiral recitative. V prvotni obliki tudi ni bilo v operi še nobenega od treh plesov, polke v prvem, furianta v drugem in skočne v zadnjem dejanju. Povod za njih vstavitve v delo je dal obisk cesarja v Pragi, ker je po stari tradiciji moral pri dvornih predstavah neizogibno nastopati tudi balet.

Tako je začela in dozorela »Prodana nevesta«, ki je njena priljubljenost rasla od predstave do predstave, vendar omejena še dolgo samo na Prago oziroma češko domovino. Odločilen trenutek v njeni zgodovini je nastopil leta 1892, ko je praško Narodni divadlo gostovalo na Dunaju o priliki mednarodne gledališke razstave. Tedaj je »Prodana nevesta« postala dobesedno senzacija Dunaja, razpored predstav je moral biti docela spremenjen, ta opera se je namesto enkrat igrala štirikrat, kot občinstvo jo je tudi vsa kritika sprejela

z navdušenjem. Od tistega trenutka so ji bila odprta vrata v svet, po katerem je nastopila zmagovito pot kot ena najlepših komičnih oper v literaturi sploh in obenem najbolj reprezentativno delo češke glasbene umetnosti pred svetom.

Glasba »Prodane neveste«

Genialna rešitev glasbenega sloga »Prodane neveste« je na videz preprosta: nikjer ni Smetana uporabil niti enega citata češke narodne pesmi, niti ni hotel nikjer nje posnemati, kot je bil to ideal raznim takratnim češkim pismoukom (in je še danes ideal raznim pismoukom drugod, ki iščejo sebe in šele potem umetnost in ki jim je ljudska pesem bergla za njih hromo fantazijo). In vendar je ta glasba, ki je samo njegova, tako preprosta, prirodna in žlahtna, da izžareva vonj češke zemlje, njenih ljudi in njene pesmi. V tem je Smetana enak drugim genialnim skladateljem, ki so ustvarjali resnična in velika dela narodne umetnosti, Musorgskemu, Dvořaku, de Falli.

Pač pa je v »Prodani nevesti« Smetana uporabil najbolj tipične češke ljudske plese: polko, furiant, skočno, a vse v stilizirani obliki. Furiant je v tej operi sploh prvič in obenem genialno uveden v umetno glasbo. Skočni ob nastopu komedijantov v III. dejanju je dal skladatelj eno najumetnejših glasbenih oblik, popolno obliko velikega ronda. Preprosto melodiko Smetana sploh večkrat kombinira celo s sredstvi polifonije, tako n. pr. v fugatu uverture in v dveh kanoničnih duetih.

V harmonskem pogledu so smele modulacije dokaz stališča Smetane, da tudi umetnost za ljudstvo ne sme biti harmonsko revna, omejena samo na glavne harmonske funkcije. V melodično-motivični strukturi je opaziti še neko zanimivost: začetni zbor se pričinja z dvigajočim se motivom treh tonov (g—a—h). Ta motiv je osrednji melodični motiv skoraj cele opere. Najdemo ga še v fugaturnem motivu uverture (d—e—f), polke, v prvem zboru II. dejanja, v furiantu, v Vaškovich in Kecalovih spevih, v skočni in v sekstetu, tako da se lahko govori v nekem smislu o monotematiki »Prodane neveste«.

Uvertura je motivično povezana z vsebino opere: poleg fugatne obdelave osrednjega motiva treh tonov se v njej oglašajo drugi važni motivi, ki jih srečavamo v finalu II. dejanja, prav pri prodaji neveste. A poleg tega je glavna njena vloga, da s svojim nezadržnim, iskrečim se tokom uvede poslušalca v radostno razpoloženje, ki preveva vso opero.

---

*Kar pričakujemo od naše opere, je končno: vestna, zvesta in s čistim umetniškim duhom prežeta izvedba del. Zato je potrebno poduhovljenje materije. Opere ne smejo biti glasbene produkcije, kjer se poje le zaradi petja, kjer zado-
stuje, da gre vse lepo v taktu in je glavna stvar taktirka.*

Vzor operam mora biti drama, pri katerih pozabljamo na zunanjost mašinerijo izvedbe.

(Bedřich Smetana v članku »Javno glasbeno življenje v Pragi«).

KAJ BI RADI PRI NAŠI NOVI UPRIZORITVI »PRODANE«

Pri glasbi:

Da bi jo doumeli, občutili, izvajali in sprejemali tako, kakor je nastala in kakor se je rodila: iz bujne, neizčrpane fantazije genialnega tvorca in iz čistega, vročega in dobrega človeškega srca.

Iz fantazije, ki je znala tako globoko doživeti češko pokrajino, dušo in kri ter jo preliti v tako čudovite zvoke, da je preplavila in osvojila z njimi ves kulturni svet. V teh melodijah je toliko prisrčnega, iskrenega in nežnega občutja, v teh ritmihih toliko zdravja, življenjske radosti, šegavosti in vedrega humorja, da morajo ganiti in prevzeti vsakega, ki ima za glasbene pojave le trohico smisla in občutka. V tej glasbi — od uverture, preko arij, duetov, tercetov, sekteta, plesov in zborov, je toliko ne samo čeških in slovanskih, temveč — zaradi njene veličine — toliko občečloveških vrednot, da jo je treba ne le tehnično — oblikovno, marveč tudi vsebinsko izrazno s polnim čustvovanjem zajeti in s pravim, nepotvorjenim, umetniškim doživetjem podati. Bolj kot za katerokoli drugo glasbo veljajo za Smetanovo »Prodano nevesto« znane Goethejeve besede: »Čustvo je vse«.

V sceni:

Mnogo zraka in mnogo sonca. Pomladno, jasno nebo. Široka polja, zeleni hriščki in lične hišice. V ozadju mize ob vaški krčmi. Na sredi velik, praznično ozaljšan mlaj. Spredaj malo plota ali zidu na levi, kos vrtnih vrat in klopica na desni, kjer se — nekoliko ločeno od celotnega, odprtega prostora — odigravajo intimnejše, odnosno

solistične scene. V začetnih in končnih prizorih uporaba celotnega odra, v osrednjih, vsebinsko pomembnih prizorih uporaba samo sprednjega, rahlo nakazano malo omejenega prostora.

Nobenih komplikacij, nobenih hotelnih, nasilnih »invencij«, vse čimbolj preprosto, prisrčno in domače, kakor je predpisano v delu in kakor to zahteva Smetanova glasba. Znani so mi in gledal sem razne, tudi amerikkansko-revialne poskuse, kako »Prodano nevesto« »poživiti« in »modernizirati«, pa se mi je zdelo vse to poskušanje neumestno, včasih tudi nerodno in celo banalno, vsekakor pa prav gotovo Smetanovemu bistvu in duhu »Prodane neveste« nasprotno in škodljivo.

V kostumih:

Seveda češka, praznična narodna noša. Prevladujoče barve modra in rumena, pri solistih pa tudi razne druge dopustne barve zaradi pestrosti in lažjega razločevanja. Vse: kolikor mogoče živo, bujno in slikovito.

V nastopajočih osebah:

Lepo in brhko, iskreno in čustveno pa tudi polnokrvno in ognjevito Marinko; zdravega, krepkega, navihanega, a vseskozi poštenega kmečkega fanta Janka; hrupnega, živega, neugnanega, na vso moč razgibanega, pretkanega in nabritega, a v bistvu vendarle dobrodušnega ženitovanjskega posredovalca Kecala; sramežljivega in plahega, ne bebastega, pač pa otroško prikupnega, čeprav nekoliko smešnega Vaška; mirno in dobro dvojico, Krušino in Ljudmilo, ter malo zastavnejša in ostrejša, Kato in Miho.

V igri:

Težnja za čim bolj izčrpnim čustvenim izražanjem in čim lepšim oblikovanjem, za čim bolj preprostim naravnim gibanjem, dvignjenim od vsakdanjosti samo toliko, kolikor terjata to oder in glasba. Mirno in tiho naj bo tam, kjer je pesem in lirično razpoloženje, živo, glasno in razgibano tam, kjer je ritem glasbena osnova prizora. Besedilo naj bo kolikor mogoče razločno, tako, da bi tudi tisti, ki gledajo »Prodano« prvič, lahko brez pomoči »Gledališkega lista« razumeli vsebino.

V baletu:

»V začetku je bil ritem...« (H. v. Bülow).

V splošnem:

Vedrina, počitek, oddih. Izlet v pomlad. Duševna kopel. Cvetje v srcu. Pojoči ptički v prsih (po Župančiču). Tihi notranji in zunanji smehljaj. Osnovno občutje: toplina, domačnost, poštenje, mladost in ljubezen. Kar je Dickensov »Cvrček« za zimo, to je Smetanova »Prodana nevesta« za pomlad.

Skratka: »Prodana nevesta« naj bi dala vsem — izvajalcem in poslušalcem — vsaj delček vsega tistega, česar danes povsod po svetu marsikdaj tako zelo manjka...

To bi radi in to bi želeli. Če se bo in koliko se nam bo to posrečilo, to bo pa laže in bolj zanesljivo povedati — po uprizoritvi.

Finale v »Prodani nevesti« v ljubljanski Operi l. 1922/23 (Foto V. Bešter)

»PRODANA NEVESTA« IN SLOVENCİ

Bedřich Smetana je posegel neposredno v tok gledališkega in glasbenega dogajanja med Slovenci z letom 1872, ko je kot član žirije ocenjeval razpisane mu natečaju dospela gledališka-glasbena dela. Tedaj je bil ravnatelj češke opere v Pragi. Pri natečaju je sodeloval, da je prvo nagrado dobila sprva v operetni obliki komponirana Foersterjeva skladba »Gorenjski slavček«.

Posredno pa je posegal Smetana v naš glasbeni razvoj dolga leta potem, ko so v slovenskem gledališču prvokrat uprizorili njegovo opero »Prodana nevesta«. Določene okoliščine so vplivale na to, da je postala ta opera ena najbolj priljubljenih oper glasbenega repertoarja slovenskega gledališča. Narodno-vzpodbudno je pospeševala glasbeni in gledališki razvoj pri nas in dolga leta osredotočala stremljenja slovenskih glasbenikov, da bi se jim posrečila ustvaritev podobne umetnine iz slovenskega kulturnega območja, ki bi ponesla ime in čast majhnega slovenskega naroda v širni svet, kakor se je to posrečilo »Prodani nevesti«.

Do neke mere so to ostale samo sanje, toda mimo tega je bila Smetanova opera v določenem obdobju narodnega razvoja Slovencev pomemben simbol. Njene glasbene vrednote so bile tako izredno povezane s slovensko narodno prebujeno in oblikovanjem slovenskega kulturnega območja, da ji gre v slovenski kulturni zgodovini posebno mesto. Slovenci smo sicer zaostajali za Čehi po številu, moči, početni jakosti razvoja in zlasti po uspehih. Zato smo se šolali pri njih, merili možnosti svojih uspehov ob njihovih že doseženih uspehih in si uspešno prikrojevali metode njihovega boja za naše domače razmere in okoliščine.

Za Čehi smo nedvomno zaostajali. Kratka časovna razpredelnica ob Smetanovem delu, uspehih njegove »Prodane neveste« in obojestranskem gle-

dliškem razvoju nam to dovolj zgovorno dokazuje. V času, ko so Čehi v svojem Prozatimnem (začasnem) gledališču 30. maja 1866 prvič uprizorili Smetanovo opero »Prodana nevesta«, so se Slovenci komaj pripravljali, da bi zbrali skupino navdušencev, ki je dala pobudo za ustanovitev »Dramatičnega društva«, začetnika in ustanovitelja stalnega slovenskega gledališča. Tam mah sta v Pragi in ondodnem konservatoriju študirala dva Slovenca (Gerbič in Hajdrih), od katerih je imel Gerbič šele dvajset let pozneje priložnost, da je aktivno posegel v slovensko gledališko dogajanje in da je v težavnih okoliščinah majhnega naroda ustanavljal nekaj let pozneje slovensko Opero. Kljub temu je v slovenski publicistiki ostal domala neopažen. Morda so bili temu vzrok napovedujoči se vojni dogodki, ko so kmalu zatem Prusi zasedli češko glavno mesto in onemogočili ožje stike z jugom. Skoraj šest mesecev je poteklo po teh dogodkih, ko se je novembra meseca v istem vojnem letu v Ljubljani sestal »osnovni odbor za napravo Dramatičnega društva« in ko je Levstik v celovškem »Slovencu« določneje opozarjal na uspehe bratskih narodov pri ustanovitvah svojih narodnih gledališč, opozarjajoč na to, koliko so žrtvovali Čehi in Hrvat, da so dospeli do narodnega gledališča! »Ravno to pot bode treba nastopiti tudi nam, ako hočemo kam naprej priti, kajti tega se ne moremo nadjati, da nam bode padlo narodno gledališče že gotovo z nebes...« Levstikove besede so imele uspeh, tudi pri tem so Slovenci sledili Čehom, ki so prav istega leta 1866 ustanovili Divadelni društvo z istim namenom, ki ga je hotelo uresničiti Dramatično društvo v Ljubljani, formalno ustanovljeno 1867.

Čehi, med katerimi so začeli nekateri že od leta 1771 zahtevati, da se ustano-

Fran Gerbič, ustanovitelj slovenske Opere in dirigent prve slovenske uprizoritve »Prodane neveste«

vi češko gledališče, so spočetka igrali v starem stanovskem gledališču, kjer je bila v februarju 1826 prva predstava prve izvirne češke opere »Dratenik« skladatelja Skroupa. Novembra 1862 so odprli Začasno češko gledališče v Pragi ter hkrati podvzeli široko narodno akcijo, da se nabere denar za zidavo Narodnega divadla. Dne 16. maja 1863 so vzdali v Pragi zanj temeljni kamen, slovesnost, ki je ostala še dolgo v spominu in so jo Čehi vnovič praznovali ob petdesetletnici leta 1918 v jeku prve svetovne vojne s spominskimi svečanostmi in s tem s poudarkom združevali uspeh vsenarodne akcije za sklad zidanja Narodnega divadla s splošnimi političnimi dogodki. Ta povezava političnih in kulturnih dogodkov je zlasti za zasužnjena naroda Čehov in Slovencev v času Avstrije tipična in dokazuje sama po sebi visoko ceno kulturnih ustanov in njih pomen za narod, ki si jih je ustanavljal sam, ob pasivnosti in delnem nasprotovanju državnih oblastev, zato pa s tem večjim navdušenjem, samopremagovanjem in samoodrekanjem najširših narodnih množic. Zato bo tudi razumljivo, kakšen splošni narodni pomen je imela ustanova

gledališča, ki ji je narod postavljaj lastnih prihrankov krov in domovanje.

Vsa Evropa je občudovala Čehe, ki so se takoj odločili za novo narodno zbirko, ko jim je s tolikim trudom in naporom postavljeno gledališče 13. avgusta 1881 pogorelo, s čimer je bila povzročena škoda več kot enega milijona goldinarjev, zavarovalnina pa je znašala samo 275.000 goldinarjev. V dveh letih mora stati novo gledališko poslopje, je sklenil narod in zgodilo se je tako, da so 18. novembra 1883 odprli novo veličastno gledališko stavbo, ki je mogla sprejeti okoli 2000 gledalcev. Kakor leta 1881, ko so začasno odprli pozneje pogorelo stavbo, so tudi novo stavbo 1883 odprli s Smetanovo opero »Libuša«.

Ti tako dramatični dogodki v kulturnem prizadevanju bratskega češkega naroda seveda niso mogli ostati brez vplivov na Slovence, ki so se — kakor smo ugotovili — od leta 1866 naprej pripravljali, da načrtno uredijo svoje delo za ustanovitev slovenskega gledališča. Ta čas še niso bili tako daleč kakor Čehi, toda zato niso prav nič manj hoteli, da na neki način dohitijo zamujeno in dokumentirajo svoje utemeljeno stremljenje po urejenem kulturnem izživljanju.

Energične akcije Čehov za utrditev svojega narodnega položaja so spremljali Slovenci ne samo z navdušenjem, temveč s spoznanjem, da je vsak »pripodobitek Čehov tudi naš«, kakor so se izražali uvodniki naših listov ob vsakih čeških svečanostih, ki so jih kronali novi kulturni ali politični uspehi. Povezava obeh bratskih narodov je bila ves čas zadnjih let obstoja avstro-ogrške monarhije tolikšna in naklonjenost Čehov do Slovencev tako nesebična, da se ni dala motiti po konservativnosti slovenske politike, četudi je ob češki svobodomiselnosti še zlasti prihajala do izraza. Če sta bila oba naroda usodno povezana po svojem geografskem položaju, ki jima je dopuščal samo s hrbtom naslonitev na ostale slovanske narode, medtem ko sta bila na treh

ostalnih plateg izpostavljena napadalnim nasprotnikom, ju je prav zato morala povezovati domiselna metoda odpora v tedanjih okoliščinah.

Čehi so to svojo metodo širokogrudno stavljali na razpolago Slovencem kot narod, ki je dozorel in ki je po svojih osobinah, številčni nadmočnosti, kulturni jačini, bogastvu svojega gospodarstva in denarnem imetju dolžan pomagati zaostalemu bratskemu narodu. Razlogov za tako nesebično ravnanje Čehov ni iskati v profitarstvu in špekulativnosti — na široko jim odprtih v izkoriščevalskih metodah tedanjega družbenega reda — pa tudi ne v hladnem računarstvu glasovalnih možnosti v skupnem parlamentu avstrijske polovice države, temveč v resnični praktični uporabnosti idealističnih gesel o slovanski vzajemnosti. Malo je primerov v svetovni zgodovini, da bi bogatejši in številnejši narod z manjšim, številčno slabim in kulturno zaostalim narodom ravnal v tako nesebični ljubezni, kakor se je to godilo med Čehi in Slovenci — bati se je, da za to še celó ni dovolj podobnih zgledov med slovanskimi narodi ne glede na različna časovna obdobja.

Zgodovina teh odnosov, ki bo nekoč napisana, bo morda morala govoriti o različnih oblikah takega sodelovanja, ki niso bile vedno dovolj preizkušene in ki so včasih zapuščale dojem, da gre za prikrité zavojevalne pohode Čehov v srce slovenskih pokrajin. En primer med njimi bo morda zadeval slovensko gledališče, o delovanju katerega so prenekateri povzdigovali svoj glas, da je ves čas od leta 1892 do prve svetovne vojne pospeševalo namestitve Čehov, slovenske igralce pa zapostavljalo. Ta ugovor bo zgodovina morala delno zavriniti, brž ko bo ugotovila, da slovenskih moči ni bilo na razpolago, v tistih primerih pa, ko so domače moči bile na razpolago, da je njih izločitev iz sodelovanja v slovenskem gledališču zakrivila v pretežni meri naša domača nazorska okorelost, negibčnost in brezperspektivnost.

Josip Pavšek, prvi slovenski Vašek
l. 1894

Ne glede na take in podobne primere bi ne bilo podrobneje razpletati tu le mimogrede razvito misel o vzajemnosti čeških in slovenskih odnošajev v času pred prvo svetovno vojno. Dovolj bo, če ob razmotrivanju kulturnega sodelovanja poudarimo še napotke k splošnemu narodnemu odporu proti zatiralcem, napotke, ki so jih Čehi posredovali Slovencem zlasti na kulturnem področju. Ti napotki so krepili narodno občestvo in ga pripravljali za važne narodno-politične naloge, ki jih je prinašal čas s svojimi dogodki v drugem desetletju našega stoletja.

Poleg glasbene, gledališke in splošne kulturne pomembnosti Smetanove opere »Prodana nevesta« je treba pripomniti, da je njen pojav vzbujal pri Slovencih še iz enega razloga posebno

Narodno gledališče v Ljubljani.

V četrtek, 5. decembra 1918. Predstava 65. Gled. predstava 2575. Abonement C. 12.

Prodana nevesta

Komična opera v treh dejanjih. — Uglasbil B. Smetana. — Besedilo spisal K. Sabina.

Preložil A. Funtek.

Dirigent: Friderik Rukavina

Režiser: Vladimir Marek.

OSEBE:

Krusina, kmet	Josip Čermak	Janko, Miňov sin iz prvega zak.	Josip Drvota
Ljudmila, njegova žena	H. Vršančeva	Vodja glumačev	Vladimir Marek
Marinka, njena hči	J. Richterjeva	Emerald, njegova hči	Vera Škalska
Miha, kmet	G. Debovec	Indijanec	Jos. Zorman
Agata, njegova žena	C. Medvedova	Colombina	J. Klimentova
Valek, njun sin	L. Kovač	Glumač	V. Višek
Kecal, meletar	H. Zathy	Prva	
		Drugi	otrok . . . . .

Godi se v češki vasi ob zeganju.

Piese naštvudral pesnik mojster V. Višek. Solo plelejo gđ. J. Klimentova, Bežkova in g. Višek in zbor plesalk (16 dam).
Nove dekoracije naslikal V. Skružný iz Prage.

Po drugem dejanju datji pramor.

V soboto dne 7. decembra: „PRODANA NEVESTA“

Parter:		Lože:		Balkon:	
Sedež I. vrste	K 15—	Lože v parterju in I. redu	K 60—	Sedež I. vrste	K 11—
Sedež II.—III. vrste	13—	za 4 osebe	45—	Sedež II. in III. vrste	7—
Sedež IV.—IX. vrste	11—	Balkonske lože za 4 osebe	15—	Galerija:	
Sedež X.—XI. vrste	9—	Nadaljne vstopnice v I. redu	11—	Sedež I. vrste	K 4—
Dijaklo stojčke	2—	in parterju	11—	Sedež II.—V. vrste	3—
		Balkonske lože	11—	Stojčka	1—

Vstopnice se dobivajo v gledališki blagajni na dan predstave od 10. do 1/1. ter ob 7. izvečer.

Blagajna se odpre ob 7. Začetek ob 1/2.8. Konec ob 10 1/4.

Cena 50 vin.

pozornost. Smetana, ki o tej svoji operi ni imel posebno spoštljivega mnenja (zgodovina ga je v tem demantirala) in jo je imenoval igralko, je priznal sam, da je ni zložil iz častiželjnosti, temveč kljubovaje. Morda so začetki češke opere na sploh nastali zaradi očitkov, da so Čehi dobri muzikanti, nikakor pa ne skladatelji. Odpor, ki je o tem mnenju skušal dokazati — in je tudi dokazal — da je napačno, je bržčas rodil češko izvirno opero. Kljubovanje Smetane pa je bilo v tem, da se je, potem ko so mu ob operi »Branibori« očitali, da je wagnerijanec ter da ne more uglasiti opere v narodnem slogu, odločil, da uglasbi svojo novo opero prav v narodnem slogu. Če je v takih okoliščinah in porodnih domislekih nastala »Prodana nevesta«, ne bomo pretiravali, če bomo kljubovanje Smetane razširili v hoteni odpor proti tujemu in domov zanešenemu spontanemu stremljenju, tudi v glasbi pokazati narodno pristnost in po njej glasbeno umetniško kakovost te vrste mnogokrat ponesrečenih ali vsaj ne dovolj kvalitetnih poskusov.

Menim, da ne pretiravam hoté, če trdim, da je med drugimi nagibi (ne glede na nedvomne glasbene kvalitete Smetanove opere), ki so odločali pri navdušenem pohodu »Prodane neveste« med Slovence, bil dokaj merodajen tudi zavesten odpor, ki ga izžareva vsa opera proti tujstvu, proti zatiranju in za samobitnost in samostojnost nadaljnjeega kulturnega in političnega razvoja enega izmed slovanskih narodov. Pri narodu, ki se ni mogel kititi z uspehi svojih političnih zastopnikov, je do neke mere prihajal do veljave njegov protest v kulturnem odporu in pospešenem razvijanju kulturnega življenja kot orožja tudi v političnem boju.

Razvojno naključje je hotelo, da so se Slovenci podrobneje seznanili s

»Prodano nevesto« leta 1892, ki pomeni hkrati začetek prvega slovenskega stalnega gledališča v Ljubljani. Toda to prvo srečanje še ni bilo uvajanje Smetanove opere v repertoar komaj ustanovljene slovenske Opere, za katero je moral njen ustanovitelj Fran Gerbič šele utrjevati prve temeljne kamne med solisti in zlasti med zborom, temveč je pobudo za seznanitev dal uspeh Smetanove opere na Dunaju. V habsburški prestolnici je bila to leto velika gledališka razstava, na kateri so različni narodi monarhije nastopili s svojimi gledališkimi skupinami. Nastop Čehov je pomenil presenečenje za vso Evropo: Šubert, ravnatelj Narodnega divadla v Pragi je uprizoril Smetanovo »Prodano nevesto« in doživel z uprizoritvijo uspeh, kakor ga malokdaj doživi kakšna uprizoritev nove opere v podobnih okoliščinah. »Prodana nevesta«, ki so jo dosihmal uprizarjali pač samo v češkem gledališču — poizkus, da bi prodrla dvajset let pred tem v carskem Petrogradu, ni uspel — je postala namah znana opera. Gledališče ob Dunajščici jo je začelo uprizarjati večer za večerom in polagoma je prodrila prav na dvorno opero na Dunaju. In ko je leta 1893 pohajkoval po Dunaju Fran Govekar, je navdušeno poročal v listku »Slov. Naroda« o razstavljenem portretu prve pevke dunajskega gledališča ob Dunajščici, kjer so pravkar uprizarjali »Prodano nevesto«, Lili Lejo. Portret jo je predočeval v vlogi Marinke v isti operi, naslikal pa ga je Jožef Grm, slovenski akad. slikar bivajoč na Dunaju: »... Noben den Slovenec, ki ima priliko, ne zamudi obiskati »Prodane neveste«. Ako si jo enkrat slišal, nisi je čul zadnjič. I naš slikar, gosp. Grm, ki je tudi izvrsten pevec, baje ni zamudil niti jedne predstave. Tu je imel poleg nebeške zabave tudi dosti prilike, študirati narodne noše...«

Gledališki lepak »Prodane neveste« 1918 ob otvoritvi slovenske Opere v Ljubljani

Julij Betetto je pel Kecalca že na Dunaju l. 1910

Uspeh Smetanove opere na Dunaju, kakorkoli je bil sijajen in je s tem odpiral češki operi pot v svet, pa Slovencem še ni mogel pričarati uprizoritve te opere. Slovenska Opera, dasi ustanovljena, je ubirala šele prva pota, kolikor ji je to ob velikem naporu dirigenta in glasbenega vodje Gerbiča

dopuščal maloštevilni solistovski ansambel in še ne dovolj preizkušeni zbor. Zato je morala prvi prikaz vsaj odlomka iz Smetanove opere prevzeti Glasbena Matica v Ljubljani, ki je ta čas začela razvijati vedno večjo glasbeno reproduktivno dejavnost v Ljubljani.

V četrtek, dne 15. decembra 1892 je priredila v novem deželnem gledališču koncert, ki ga je vodil Matej Hubad. V prvi točki sporeda je vojaški orkester 40 mož godbe c. in kr. pešpolka barona Kuhna štev. 17 pod dirigentsko palico Mateja Hubada podal uverturo h komični operi »Prodana nevesta«.

Z uverturo k Smetanovi operi so seznanili slovensko glasbeno občinstvo s »Prodano nevesto« ne sluteč, kakšno pomembno mesto bo operi v slovenskem glasbenem, gledališkem in glasbeno-pedagoškem življenju pripadlo v naslednjih letih. Povsem jasno je bilo, da slovenska Opera ne more več zastajati z uprizoritvijo »Prodane neveste«, zlasti še, ko je bilo ob prvem izvajanju uverture tudi širše občinstvo po slovenski publicistiki dovolj seznanjeno z njenim avtorjem in delom kot takim.

Trud, ki ga je vložil Fran Gerbič v delo za slovensko Opero v prvi sezoni novega gledališkega obdobja, je bil delno poplačan z uspehi mladega ansambla, zlasti pa v drugi sezoni, ko je vodstvo gledališča spoznalo privlačno silo glasbenih uprizoritev pri ljubljanskem gledališkem občinstvu ter razširilo solistovski ansambel. S tem je bila dana Gerbiču nova možnost, ki jo je izrabil ter pripravil vse, da bi čim bolj častno uprizoril Smetanovo opero »Prodana nevesta«. Ko je hotel zadostiti svojim glasbenim težnjam organizatorja slovenske Opere, se je hkrati skušal oddolžiti Čehom za to, da so mu nudili ob obiskovanju praškega konservatorija med drugim tudi v času prve uprizoritve Smetanove opere 1866 prvo študijsko podlago za njegovo glasbeno dejavnost, ki jo je sprva začel kot

izdajatelj glasbene revije in skladatelj, nato pa operni pevec, dirigent ter operni in glasbeni organizator. S tem je »Prodana nevesta« začela svoj zmagoslavni pohod med Slovenci.

Prva uprizoritev Smetanove opere »Prodana nevesta« v slovenski Operi je bila dne 15. februarja 1894. Prevod je oskrbel Anton Funtek, opero je dirigiral Fran Gerbič, režiral pa jo je Josip Noll. »Dramatično društvo« si je prizadevalo uprizoriti opero čim dostojneje to pa zato, ker so ga uspehi opere na Dunaju 1892 in na raznih nemških odrih takoj zatem podučili, da gre za nesmrtno delo glasbenega genija češkega, ki ga je treba zlasti zaradi prijateljstva obeh sorodnih si narodov čim bolj častno uprizoriti. Nabavilo je za vse soliste in za zbor kostime natančno po figurinih Narodnega divadla v Pragi. Da še bolj poudari slovesnost, je na prvi predstavi in nekaterih nadaljnjih ponovitvah posebna skupina, ki jo je sestavil Bittner, pokazala alegorično živo podobo, s katero se je mlada slovenska Opera skušala oddolžiti manom češkega skladatelja. Kostume sta izdelala po navodilih dr. J. Stareta garderoberja Sturm in Widmajerjeva.

Razdelitev posameznih partij pri prvih uprizoritvah je kazala sliko, ki jo je bilo malokdaj videti pozneje do časa prve svetovne vojne: med dvanajstimi vlogami so sodelovali samo štirje tuji pevci (Rihova, Leščinska, Beneš in Vašiček za Ljudmilo, Marinko, Janka in Kecal), vse druge so zasedli Slovenci. Gerbič se je zlasti potrudil, da bi dal pri uprizoritvi opere čim bolj slovensko obeležje. Zato je še posebej prevzel instrukcijo nekolikanj neizvežbanih domačih pevcev, kakor n. pr. Pavška v vlogi prvega slovenskega Vaška. Gledališki poročevalci vseh treh ljubljanskih dnevnikov: Karel Hoffmeister (Slov. Narod), Fran Kristan (Slovenec) in Anton Funtek (uradni nemški dnevnik) so pohvalno opozarjali na uprizoritev in zlasti poudarjali skrb dirigenta Gerbiča, da bi

Marij Šimenc kot Janko v
»Prodani nevesti« l. 1922

opero s čim večjo natančnostjo preučil in pevce naučil dodeljenih jim partij. Neko presenečenje je pomenil nastop Pavška, ki je dosegel ne samo pevsko, temveč tudi igralsko izreden uspeh, kar je bil v dobršni meri uspeh tudi Gerbiča kot njegovega učitelja. Kritika pa je zlasti obžalovala, da je odpadel balet, ena izmed značilnosti opere, da si ji je bilo to dejstvo razumljivo, ker si

*Leopold Kovač, slovenski Vašek
med obema vojnama*

slovenska Opera v svojih začetkih ni mogla dovoliti organizacije baleta, ki v slovenskih gledaliških prizadevanjih dosihmal ni imel nobene tradicije. Zato so pri naslednjih predstavah skrajšali baletno glasbo, ki se je brez izvajanja baleta zdela predolga.

»Prodana nevesta« je začela svojo pot v slovenskem gledališču pod zelo naklonjeno ji zvezdo: prva prizadevanja Gerbičeva, da bi čim bolj strnil sodelujoče domače pevce v soliden solistovski ansambel, sicer kmalu niso več prišla do veljave, so pa v podvojeni meri obdržala svojo veljavo, ko je prispela po mnogih težavnih sezonah obstoja slovenska Opera zopet do nje-

govih načel in začela načrtno in nenehno uvajati prav v izvajanje te opere domače, slovenske soliste. Pot k temu je bila sicer dolga, pa uspešna. Toda tudi začetniku te poti — Franu Gerbiču — nadaljnji razvoj slovenske Opere ni bil naklonjen: kmalu ga je zaradi sporov z vodstvom gledališča prav za dirigentskim pultom Smetanove opere zamenjal njegov naslednik pri vodstvu slovenske Opere — Čeh Hilarij Benišek.

»Prodana nevesta« je skupno s Slovenci doživljala v slovenskem gledališču svojo posebno usodo: priljubila se je tako, da je prišla na oder pri različnih slavnostnih priložnostih, če je šlo za razne proslave ali gledališke slavnosti ali državne praznike.

Smetanova »Prodana nevesta« je bila druga opera, ki jo je uprizorilo 1913 mlado Slovensko gledališče v Trstu pod Poličevo taktirko v znamenju prebujajočega se Slovenstva v tem. važnem obmorskem mestu. Smetanova »Prodana nevesta« je bila tista opera, ki jo je najbolj obžalovalo slovensko gledališko občinstvo v Ljubljani, ko je praznovala petdesetletnico svoje prve uprizoritve v Pragi, v Ljubljani pa je 1916, ko je bilo slovensko gledališče zaprto, v zaprtem slovenskem gledališču ni bilo mogoče uprizoriti kot simbola slovenske moči in bližajočih se odločilnih političnih dogodkov. Zato pa je zmagoslavno vnovič taista opera začela novo obdobje slovenske Opere, ko je bila v pozni jeseni 1918 obnovljena, z uspeho otvoritveno predstavo. Smetanova »Prodana nevesta« je bila ena izmed oper, s katerimi je vodstvo osrednjega gledališča v Ljubljani skušalo poživiti predstave na prostem pod Turnom med obema vojnama. Smetanova »Prodana nevesta« je bila tista opera, s katero je slovensko osrednje gledališče gostovalo pred drugo svetovno vojno dvakrat v Trstu, da vzpodbujajoče vpliva na tamošnji slovenski življenj pod peto fašističnega režima. Prav tako si je »Prodana nevesta« razširila svojo priljubljenost med Sloven-

ci, ko jo je sprejelo v svoj repertoar Slovensko gledališče v Mariboru.

Od sezone 1893-94, ko so jo na slovenskem odru prvič zapeli, pa do sezone 1953-54 so jo v slovenskem osrednjem gledališču v Ljubljani peli 305-krat. V 61. sezonah, odkar so jo prvič peli v slovenščini v Ljubljani, je niso peli samo 16 sezon, če ne računamo 5 sezon, v katerih slovenska Opera sploh ni delovala. Če upoštevamo, da so »Prodano nevesto« v praškem Narodnem divadlu v prvih petdesetih letih (1866—1916) peli 632-krat, v šestdesetih letih obstoja slovenske Opere v Ljubljani pa samo polovico manjkrat, govori ta številka dovolj o priljubljenosti »Prodane neveste« pri Slovencih. Pri tem naj nas ne moti drugačno časovno obdobje (Slovenci so se pač v gledališki kulturi začeli pozneje od Čehov razvijati), tudi ne dejstvo, da sprejme Praški Narodni divadlo 2000 gledalcev,

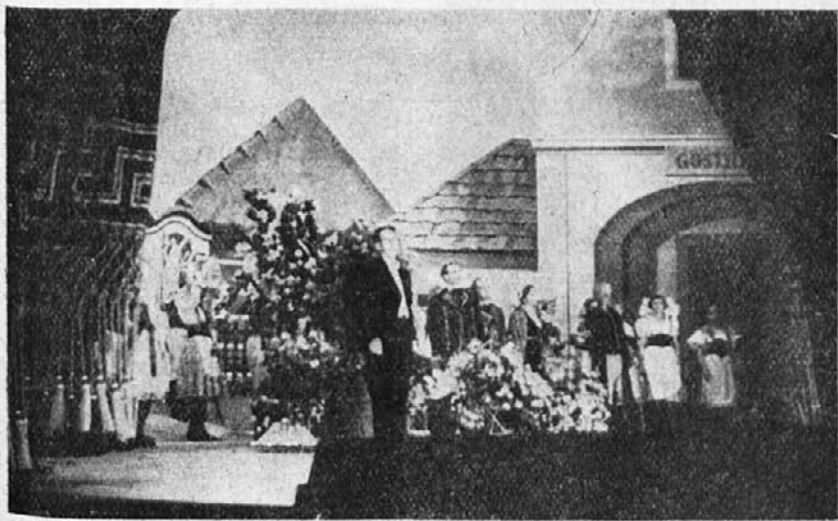
medtem ko jih operno gledališče v Ljubljani niti ne 1000 — število 305 uprizoritev te opere, s čimer je »Prodana nevesta« hkrati izkazala največje število predstav med vsemi operami, uprizorjenimi v taistem gledališču, je dovolj častno za naš mali narod. To bo dovolj razumljivo za vsakogar, ki ne meri kulture na vatle, ampak zna pogledati v zakrite globine nežnih tkiv glasbene kulture pri Slovencih.

Za razvoj slovenskega solističnega kadra v slovenski Operi pa nam poda najbolj dragocene podatke razpredelnica posameznih partij.

V »Prodani nevesti« so od leta 1894 do danes dirigirali, režirali, peli, inscenirali ali pripravili koreografijo:

Dirigenti: Gerbič, Benišek, Talich, Rukavina, Brezovšek, Balatka, Nedbal, Neffat, Polič, Žebre.

Režiserji: Nolli, Aschenbrenner, Pestkowski, Peršl, Križaj, Marek, Bučar,

Na koncu predstave »Prodane neveste« se ravnatelj Polič s solisti zahvaljuje za ovacije občinstvu v gledališču Politeama Rossetti ob gostovanju v Trstu l. 1937

Krivecki, Knittl, Balatka, Šest, Golovin, Debevec, Polič.

Krušina: Noll, Kral, Patočka, Ourednik, Florian, Novak, Čermak, Štamcar, Przybyslavski, Trbuhovič, Pavel Debevec, Šubelj, Pugelj, Primožič, Perko, Grba, Magolič, Janko, Anžlovar, Dolničar.

Katinka: Rihova, Nigrinova, Musilova, Tovarnicka, Innemanova, Carneri, Glivarčeva, Stolzova, Reissova, Peršlova, Foedransbergova, Vrhunčeva, Ka-

Heybalova in Banovec v uprizoritvi
»Prodane neveste« l. 1941

louskova, Smolenskaja, Kattnerjeva, Korenjakova, Stagljarijeva, Kogejeva, Poličeva, B. Stritarjeva, Polajnarjeva.

Marinka: Leščinska, Ševčikova, Noemi, Prochazkova, Hanuš-Svobodova, Skalova, Šipankova, Richterjeva, Polakova, Kalinova, Thalerjeva, Lewandowska, Zikova, Vanečkova, Rozumova, Frisekova, Destinova, Zaludova, Nožničeva, Ribičeva, Gjungjenčeva, Majdičeva, Poličeva, Vidalijeva, Heybafova, Polajnarjeva, Kržetova, Bukovčeva.

Miha: Štamcar, Betetto, Bukšek, Križaj, Pavel Debevec, Zorman, Cvejič, dr. Rigo, Janko, M. Rus, Kolacio, Dolničar, Pugelj, Langus.

Agata: Nigrinova, Jungmannova, Vetterova, Bitenčeva, Radkiewiczzeva, Kočvarjeva, Thalerjeva, Peršlova, Medvedova, Šuštarjeva, Potučkova, Ropasova, Smolenskaja, Sfiligojeva, Medvedova, Španova, Golobova, Ročnikova, Karlovčeva, Prašnikova, Kogejeva.

Vašek: Pavšek, Podgrajski, Hašler, Lang, Lebeda, pl. Zach, Hess, Horský, Kovač, Mohorič, Bratuž, Banovec, Rus, Kobal.

Janko: Beneš, Purkrabek, Desari, Orzelski, Vlček, Štepanek, Rezunov, Fiala, Krampera, Drvota, Šindler, Šimenc, Kovač, Vičar, Jiranek, Mestek, Knittl, Jelačin, Gostič, Banovec, J. Franc, Manoševski, Kristančič, Čuden, Slanovec, R. Franc, Lipušček.

Kecal: Vašiček, Fedyczkovski, Pestkovski, Aschenbrenner, Peršl, Betetto, Vlček, Križaj, Zathay, Rumpel, Zupan, Jovanovič, Lupša, Korošec, Cvejič, Orel.

Vodja glumačev: Rus, Inneman, Housa, Polašek, Lier, Verovšek, Gradiš, Ranek, Bohuslav, Rasberger, Marek, Rogoz, Povhe, Trbuhovič, Simončič, Bratuž, Zorman, Medven, Mohorič, Peček, Gorski, Jelnikar, Brajnik, Strukelj.

Esmeralda: Polakova, Černa, Kalivodova, Vugrinčičeva, Prochazkova, Peškova, Thalerjeva, Skalska, Gajeva, Trbuhovičeva, Matatičeva, Korenjakova, Ribičeva, Ramšakova, Gerlovičeva, Poličeva, Berbičeva, Polajnarjeva, Patikova, Neubergerjeva, Neratova.

Indijanec: Perdan, Črne, Veble, Pollašek, Kranjc, Juvan, Zorman, Sekula, Drenovec, Perko, Zupan, Marenk, Škabar, Černigoj.

Inszenator: Skružny, Krivecki.

Koreograf: Vlček, Pohan, Trobiš, Golovin, Mlakar.

Scena Vaclava Skrušnega za uprizoritev »Prodane neveste« l. 1941

OSCAR BIE O »PRODANI NEVESTI«

(Odlomki iz knjige »Die Oper«)

»Prodana nevesta« je mojstrsko delo.

V njem ni nobenega napačnega patosa, pobranega iz novonemške šole, v njem je vse sama pristnost, preprostost, slogovna čistost in celo velika umetnost, kako se da narediti iz narodne snovi in blaga opero, ki sicer ni preveč dramatična, kar pa tudi niti ni nujno pri tako nezamotani zgodbi, če nekdo z napačnim imenom proda svojo nevesto samemu sebi s pravim imenom.

Kakšna ljudska svežost je v pomladnem zboru, ki je nekoliko dunajsko uokvirjen in ki je nekoliko zamišljeno prepleten z molom. Kako občuteni so refreni kot duševni odmevi Marinkine pesmi! Kako nežno oblikovan je njen duet z Jankom, duet, ki je kakor narodna pesem in je v motivičnem B-duru tako preprost, tako zlat, tako pristen in star, da pred njim ves patos razpade v nič! Plesne melodije obvladujejo kvartet, kot da je postal že le-

genda. Marinkin in Vaškov duet, ki ga uvede sladka melodija, se sprevrže v muhasto igro tonike in dominante, ki rasteta iz prvobitnih ljudskih globin. Kecal mešetari z Jankom v treh različnih plesnih ritmih, od katerih je eden rahlejši od drugega, kakor da že od nekdanj prepevata skupaj balade: Vem za mladenko — Ve za mladenko! Finale pa se giblje v dražestni potujoči sklepni podobi, ki roma po svetu in roma, samo da bi se vse skupaj dobro končalo, na vso to sramoto veselo, in zborovski ljudski napevi se zlijejo v spremljavo, doživetje pa postane pesem. Čudoviti sekstet se pojavi kot starodavno zvenenje somračnih, plakajočih napevov — kaj sanjamo o domačih spominih, o bajkah naših babic, o otroških igrah in šumenju gozdov, ko začuti mlado listje dih prvega vetra? V vodnem zrcalu smo zrl večerno nebo. Vmes pa je zemlja in zemlja je oder in oder hoče čutnosti.

Esmeralda, zapoj svojo polko! In vsi vi, plesalci, plešite naše domače ples, v katerih tičijo usode in opere, kolikor jih zelite.

Ah, koliko resnice je v tej komediji! Kaj pa je treba velikih kretenj? Marinka vrže glavico nazaj v svoj stari buffo-kvartir in že nam je jasno: samo če poveš kaj tako, kot je, in če ima vse to še lepo melodijo in dober takt, potem je v taki komediji vse to majhno in borno življenje tako, kakršno je, kakršno je v bistvu povsod, pa najsi bo češka, španska ali škotska komedija — kajti pesem in ples sta vse, pesem, da gremo vase, ples, da gremo iz sebe. Le kako neki je, da čutim ob glasbi »Prodane neveste« vedno neko prevzetje, neka ravnovesja in notranje žarenje kakor samo še spričo pokrajine? Tu ni samo glasba postala priroda, marveč je tudi priroda postala glasba.

»PRODANA NEVESTA«

(Vsebina opere)

Prvo dejanje: Trg z gostilno. Mnóžica praznuje proščenje. Veselje in radost sijeta ljudem iz oči, le Marinka in njen ljubi, Janko, se držita čmerno ob strani. Marinka je namreč hči trdnega gruntarja, ki jo kani možiti s sinom petičnega Tobije Mihe, Vaškom. Prav danes naj bi prišla stari in mladi k njim domov na ogledi. Marinka pa je srčno vdana svojemu Janku in mu obljubi večno zvestobo, čeprav ne ve, od kod in kdo je pravzaprav po rodu. Janko ne izda očetnega imena, pač pa ji potoži, kako ga je po materini smrti oče na mačehino besedo pognal od doma. — Mešetar Kecal iztakne Marinikine starše in jim na vsa usta hvali

ponujanega ženina Vaška. Rad bi čimprej sklenil končno ženitno pogodbo. Krušinova vprašata hčer, kaj misli o taki možitvi, a Marinka odločno odkloni sleherno misel na poroko s komek kolj drugim kakor z Jankom. Mati pritegne Marinki in pravi, da brez hčerinéga privoljenja iz te moke ne more biti kruha. Kecal pa ima pred očmi le kupčijo in procente, zato ne odneha. Marinkinemu očetu svetuje, naj stopi v krčmo na pomenek s starim Tobijo, sam pa bo medtem spregovoril z Jankom, da vidi, kaj bi se dalo pri njem doseči s pametno besedo.

Drugo dejanje: V gostilni. Fantje in dekleta iz vse vasi so zbrani pri ve-

Prizori iz naše nove uprizoritve Mozartovega »Don Juana«: Juan — Samo Smerkolj; Ana — Vanda Gerlovičeva in Ottavio — Miro Brajnik; Leporello — Ladko Korošec in Juan — Samo Smerkolj; Elvira — Vilma Bukovčeva in Zerlina — Nada Vidmarjeva

selem piru, pesmi in plesu. Janko za-
poje pesem v čast svoje ljubljenske.
Sele ko se soba izprazni, se upa vanjo
nekoliko prismojeni Vašek, ki mu je
mati doma naročila, naj gleda, da se
bo svoji nevesti Marinki prikupil.
Kmalu nato ga Marinka sama iztakne.
Vašek je ne spozna, zato mu dekle brž
natvezi strašno storijo, kako nezvesta
in okrutna je Marinka, ki mu je na-
menjena. Če jo vzame, bo imel ob nji
pravi pekel na zemlji. Tudi Vašku je
ljubka »neznanka« bolj všeč in ji zato
rad da besedo, da ne bo vzel Marinke
za ženo. Ko pa bi rad nato zape-
ljivko objel, se mu ta izvije in mu
smeje uide. Zaljubljeni bedaček pohiti
za njo. — Vtem privede Kecal v gos-
tilno Janka, da bi se z njim pogovoril
na samem. Če bi bil fant pripravljen
odreči se Krušinove Marinke, bi mu
mešetar odštel na roko tri sto belih
zlatnikov nagrade. Janko, ki o njem
v vasi nihče ne ve, da je v resnici
Mihov sin iz prvega zakona in torej

Vaškov po poli brat, udari Kecalu v
roko, a le s pogojem, da dobi Marinko
za ženo edino Mihov sin! Mešetar ne
sluti skrite ukane, zato vesel skliče
priče in ljudi, vpričo katerih Janko
slovesno podpiše pogodbo in prejme
denar. Navzoči so ogorčeni nad fantom
ki je za nekaj božjakov izdal in prodal
nevesto.

Tretje dejanje: Trg pred gostilno.
Potujoča cirkuška družina pride na dan
proščenja v vas in priredi kar na trgu
za reklamo majhno predstavo. Vašek
stika za svojo pobeglo »ljubico«, a se
kaj kmalu zaljubi spet v drugo, ko
zagleda brhko cirkuško plesalko Esme-
raldo. Med nastopom povedo cirkuške-
mu ravnatelju, da se je napil cirkuški
igralec, ki naj bi zvečer nastopil pri
predstavi preoblečen v medveda. V
skrbah, da bi najboljša točka morala
odpasti s sporeda, obstane ravnatelju
oko na Vašku, ki je natanko take po-
stave, da bi lahko zlezel v medvedjo
kožo. Zato brž namigne Esmeraldi, naj

Pravi užitek je kaditi cigarete

Morava

izdelek ljubljanske Tobačne tovarne

**Kinematografa »ŠIŠKA« in »TRIGLAV« predvajata v na-
slednjih tednih sledeče filme:**

FIGARO (italijanski) — **ZELENI ŠAL**, premiera (angleški) —
ESTER WATERS, premiera (angleški) — **V SENCI SOVRA-
ŠTVA** (angleški) — **LEPOTICE NOČI** (angleški) — **OŽENIL
SEM ČAROVNICO** — **TRIJE ŠALJIVCI**, premiera (francoski)
— **TITANIC** (angleški) — **BENEŠKI TAT** (ameriški)

fanta zaprede v svoje mreže in ga pregovori, da bi nocoj prevzel vlogo medveda. Vašek kar takoj poskusi z Esmeraldo in ravnateljem medvedji ples. Pri tem ga najdeta oče in mati, ki ga s Kecalom iščeta, da bi končno uredili stvar z ženitvijo. Na splošno začudenje se zdaj zoper to upre Vašek in izjavi, da noče okrutne Marinke, ki bi ga menda zadavila in s sveta spravila. Veliko ljubša bi mu bila ona druga lepa »neznanka«, ki ga ljubi in ki bi ga gotovo vse življenje ljubkovala. A glej, vtem že pride na prizorišče prav sama Vaškova neznanka, ki kajpak ni nobena druga kot — Marinka. Povedali so ji, kako jo je bil njen Janko prodal za tri sto zlatnikov, in je zategadelj zavoljo svoje prevarane ljubezni na moč nesrečna. Bolečina se ji razlije v obup, ko ji Kecal pokaže še papir z Jankovim podpisom. Še Vaška se več ne brani, temveč si le izgovori rok za premislek. V ta namen jo puste samo,

a že pride prešerne volje Janko, da bi ji razložil, kako je speljal Kecala na led. Razžaljeno dekle pa mu ne pusti do besede, temveč kljubovalno vpričonjega izjavi staršem, da bo vzela za moža Mihovega sina. Tedaj šele se vozal presenetljivo razreši: Janko pove, da je tudi on pravi Mihov sin in da torej s pogodbo nikakor ni odstopil svoje pravice do Marinke. Tudi oče Miha mora potrditi resnico, da je Janko njegov sin. Marinka spregleda Jankovo zvijačo in ko vidi, da nikakor ni izdal njene ljubezni, mu vesela pohiti v objem. Opeharjenemu Kecalu pa se vsi od srca nasmejejo. Zdaj prilomasti še iz cirkusa pobegli medved, prestrašeni ljudje se že malone razbeže, ko medved sname glavo in se pokaže kot — Vašek. Osramočena Jankova mačeha odvede sina domov, Miha srečen stisne roko vrnivšemu se Janku, Krušinova dva pa pristaneta na poroko: prava ljubezen je srečno zmagala.

Zerlina — Maruša Patikova in Juan — Samo Smerkolj

BELEŽKE

Dvestoletnica Mozartovega rojstva. Prihodnje leto bodo v Avstriji svečano proslavili dvestoletnico Mozartovega rojstva, na kar se gledališča in glasbena združenja že zdaj vneto pripravljajo. Glavne svečane prireditve bodo vsekakor v Mozartovem rojstnem mestu Salzburgu in na Dunaju, kjer je Mozart kot glasbenik predvsem deloval. Mozartovo dvestoletnico bodo proslavili tudi po drugih državah, kjer malone vsa večja operna gledališča že zdaj obnavljajo najboljše Mozartove opere.

Štiridesetletnica smrti Ivana Zajca. V decembru 1954 je preteklo štirideset let od smrti ustanovitelja in prvega dirigenta zagrebške Opere, hrvatskega skladatelja Ivana Zajca. Ob tej priložnosti so zagrebške kulturne in glasbene ustanove priredile vrsto prireditev v spomin zaslužnega organizatorja hrvatskega glasbenega življenja. Mestni muzej je priredil razstavo pod naslovom »Zajčeva doba«, Društvo skladateljev je priredilo komorni koncert z Zajčevimi deli, gledališče »Komedijska« je uprizorilo Zajčevo operto »Viteška ljubezen«, zagrebško operno gledališče pa je uprizorilo priljubljeno Zajčevo opero »Nikola Šubic Zrinjski«. Isto opero je uprizorila tudi Opera na Reki, kjer gledališče nosi ime Ivana Zajca.

Opera na Reki je meseca marca t. l. uprizorila premiero opere hrvatskega skladatelja Antuna Dobronića »Pustna noč« v režiji Lea Tomašića in pod glasbenim vodstvom dirigenta Zdenka Peharde. Dobronićeva opera je zlasti zanimiva zategadelj, ker nastopa v nji v vsem dejanju samo ena oseba. Pevsko vlogo je z uspehom kreiral tudi našemu občinstvu dobro znani basist Milan Pihler, ki je v zadnjih letih večkrat gostoval v naši Operi, predvsem v vlogi Borisa Godunova in Falstaffa.

Zagrebška opera je 15. aprila t. l. uprizorila novo Brkanovičevo opero

»Zlato Zadra« (Škrinja svetog Šimuna). Skladatelj Ivo Brkanović, ki se je že pred nekaj leti predstavil z opero »Ekinokcij«, je napisal novo opero na libreto Dunje Robić, ki je vzela za osnovo dejanja legendo iz srednjeveškega Zadra in njegovega boja z Benetkami. Uprizoritev je glasbeno pripravil dirigent Demetrij Zebre, v tenorski vlogi pa nastopa Rudolf Francl.

Zagrebški časopisi so v zadnjem času posvetili veliko pozornosti zlasti dvema vprašanju v zvezi z zagrebško Opero: umetniškemu uspehu njenega nedavnega gostovanja v Londonu in znatni krizi v njenem solističnem ansamblu, ki bo nastopila ob začetku prihodnje sezone z odhodom večine najprominentnejših zagrebških solistov v angažmane v tujino.

O umetniškem uspehu gostovanja zagrebške Opere v Londonu so mnjenja precej deljena. Medtem ko Uprava zagovornja stališče, da je gostovanje navzlic nekaterim napakam, ki izvirajo iz premajhnih izkušenj in nepoznavanja razmer, v celoti vendarle uspelo, so poznavalci mnjenja, da gostovanje ni bilo umetniško dovolj premišljeno zasnovano. Iz večine kritik in recenzij v angleških časopisih je razvidno, da sta imela največji uspeh Lhotkov in Mlakarjev balet »Vrag na vasi« in Gotovčeva opera »Ero z onega sveta«. Prav tema dvema deloma pa je bilo v repertoarju kar štiriindvajsetih zaporednih predstav odmerjeno najmanj prostora. Soglasno najbolje ocenjena je bila koreografija za »Vraga na vasi« naših baletnih mojstrov Pie in Pina Mlakarja in prav tako celotna zasnovanost njunega baleta, ki so ga s tem v Angliji prvič uprizorili. Angleška strokovna kritika ugotavlja, da je pretežno klasični repertoar angleškega baleta mnogokrat že stereotipen in hladen, medtem ko je koreografija Mlakarjevih pokazala veliko svežine, invencije in smisla za humor, s čimer se še pre-

Zerlina — Nada Vidmarjeva
in Masetto — Andrej Andrejev;

Pleta posrečena uporaba jugoslovanskih folklornih elementov. Koreografija Margarete Fromanove v baletu »Romeo in Julija« in »Srce iz lecta« (Baranović) ni dosegla posebno laskavih priznanj.

Odhod več prvih pevcev v angažmane v tujino pomeni za vodstvo zagrebske Opere resen problem ne samo v zvezi s sestavo novega repertoarja za prihodnjo sezono, ampak tudi za kvaliteto ohranitev dosedanjega repertoarja. Josip Gostić je zagrebški Operi že nekaj let le delno na razpolago, ker ima pogodbo za večje število nastopov v dunajski Državni Operi. Vladimir Ruždjak je sklenil dogovor za osem-mesečno nastopanje v Operi v Hamburgu, Tomislav Neralić je sklenil celoletni angažma v Operi v Berlinu, Drago Bernardić pa je prav tako po-

vabljen v angažma v Nemčijo, ponudbe pa ima tudi za London. Tudi altistka Nada Putarjeva je dobila več ponudb za stalni angažma v Avstriji in Nemčiji, medtem ko Marijana Radev vsako sezono često gostuje v tujini.

Podoben problem se bolj in bolj odpira tudi v naši Operi, saj naši prvi pevci prav tako vedno česče prejemajo vabljuje ponudbe za angažmane v tujini. Za prihodnjo sezono sta že podpisali dogovor mezzosopranistka Sonja Drakslerjeva (s Volksoperi na Dunaju) in Cvetka Součkova (z Opero v Hamburgu). Podobne ponudbe imajo tudi drugi naši prvi pevci, vendar trdno upamo, da nam jih bo uspelo še kako sezono zadržati v Ljubljani. Dobrih pevcev je pač vedno, tudi na najboljših evropskih opernih odrih, premalo,

Elvira — Vilma Bukovčeva, Juan —
Samo Smerkolj in Leporello —
Ladko Korošec

kar je tudi videti iz odličnih uspehov, ki jih dosegajo naši pevci na mednarodnih tekmovanjih in gostovanjih. Za naše pevce pa niso mamljive samo znatno višje nagrade v tujini, še mnogo bolj si vsakdo želi razširitve umetniških izkušenj in repertoarja, a ne nazadnje tudi — večjega priznanja!

Naša sopranistka Nada Vidmarjeva je meseca marca t. l. hkrati z dirigentom **Bogom Leskovicem** z velikim uspehom nastopila na simfoničnem koncertu v Linzu (Avstrija), kjer je zapela nekaj Wolfovih solističnih pesmi in sodelovala tudi pri orkesterski točki v Glierovem koncertu za glas in orkester.

Razen tega je Vidmarjeva nastopila še v Operi v Linzu z glavno vlogo Gilde v Verdijevem »Rigolettu«. Kritika je zelo laskavo ocenila tudi njen nastop v Operi, priznavajoč ji najboljše glasovne in muzikalne kvalitete.

Naš basist Ladko Korošec bo v prvih dneh meseca maja o priložnosti gostovanja beograjske Opere nastopil na festivalu v Wiesbadenu (Nemčija), kjer bo pel vlogo Varlaama v Musorgskega operi »Boris Godunov«. Čeprav Korošec v komični basovski stroki kot pevec in igralec nedvomno ne le v Jugoslaviji nima prave konkurence, je vabilo za njegovo sodelovanje pri gostovanju beograjske Opere zanj vsekakor častno priznanje.

Beograjska Opera bo nastopila v Wiesbadenu z Gotovčevim »Erom z onega sveta«, Borodinovim »Knezom Igorjem« in Musorgskega »Borisom Godunovim«. Uprizoritev »Kneza Igorja« je na novo zrežiral dr. Branko Gavela.

Ljubljanska Opera bo julija t. l. nastopila na Ljubljanskem festivalu, kjer bo uprizorila premiero Musorgskega opere »Hovanščina«, ki bo posebej pripravljena za uprizoritev pod milim nebom na novem velikem prostoru na

vrtnu pri Križankah, ki obeta, ko bo dograjen, postati posebna festivalska atrakcija Ljubljane. Prostor bo v nekaj letih urejen po načrtih arhitekta, mojstra Josipa Plečnika.

V začetku septembra t. l. bo naša Opera nastopila tudi na Dubrovniškem festivalu z več predstavami Mozartovega »Don Juana« in Wolf-Ferrarijevih »Štirih grobijanov«.

Ameriška kontraaltistka Marian Anderson, ki je kot prva pevka črnškega rodu nastopila letos v Metropolitanski operi v vlogi Ulrike v »Plesu v maskah«, je že 15 let najbolje plačana pevka v U. S. A. Samo za koncerte zasluži na leto povprečno po 250 tisoč dolarjev. V Metropolitanki, s katero je sklenila pogodbo za sodelovanje januarja t. l., bo prejela za vsako predstavo po 1000 dolarjev. Andersonova poje v četrh jezikih in ima naštudiran neobičajno širok repertoar, od Bacha in Beethovna do nemških pesmi, italijanskih oper in zamorskih duhovnih pesmi. Že pred vojno je gostovala malone po vsej Evropi, Afriki in Južni Ameriki in si zaradi izredno lepega glasu pridobila sloves nemara najboljše pevke sedanjega časa. Tudi Toscanini je bil mnenja, da se tak glas rodi morda le vsakih sto let.

Nova Menottijeva opera »Svetnica iz Elicker Streeta« je v Ameriki svojevrstna senzacija sezone. Amerikanci proglašajo Menottija kot »logičnega naslednika Puccinija in nedvomno največjega opernega komponista našega časa«. Evropska premiera »Svetnice« bo menda v milanski Scali. Menotti je že s »Konzulom« (1950) dosegel svetoven uspeh, saj so to opero prevedli v deset jezikov, in je v kratkem času obredla mnoge odre. (V beograjski uprizoritvi je imela največji uspeh Heybalova v vglavni vlogi Marte Sorrell.) Vendar opera ni toliko uspela zaradi glasbenih kvalitet kolikor zaradi dramatičnosti libreta, ki je spret-

Dva prizora iz naše uprizoritve »Don Juana«

no izkoristil aktualno živčnost politične situacije v svetu v medvojni in povojni dobi. Kot je razbrati iz časopisnih poročil, ima tudi »Svetnica iz Blicher Streeta« za osnovo dejanja nenavaden motiv, saj ugotavljajo, da je libreto »razburljiv«. Ze kratka vsebina zgodbe pa kaže, da Menotti, ki je hkrati tudi sam pisec libreta in režiser prve uprizoritve, išče zgolj čudne vrste senzacionalnosti, ki se izgublja v najbolj fantastičnih »duhovnih« in »življenjskih« problemih. Vsebinska naj bi bila v kratkem tale: Neko bolno dekle v italijanskem delu New Yorka, Anina, si domišlja, da je svetnica, in upa, da bo postala človek (?). Njen brat Michele pa je povsem drugačen človek, upornik in svoboden duh, ki pa je med drugim povrh še zaljubljen v lastno sestro. Zaradi te ljubezni ubije v drugem dejanju Michele prijateljico, s katero se je nameraval oženiti, ki ga je pa mučila z očitki zaradi njegovih krvo-skrunskih nagnjenj. Tudi tretje dejanje je zelo »poduhovljeno in razburljivo«.

kakor ugotavlja ameriško poročilo, saj Michele roti sestro, naj ne stopi v samostan, temveč naj se posveti njemu. Anina pa sklene drugače, a umre prav v trenutku, ko se zaobljubi. — Pravijo, da je »Svetnica« najbolj pretresljiva Menottijeva opera!

Še en črnee v Metropolitaniki. Po Marian Anderson je Metropolitanška opera angažirala še enega črnškega pevca, baritonista Roberta McFerrina, ki je nastopil kot Amonarso v »Aidi« hkrati z našo rojakinjo Zinko Kunčevič, ki je še vedno neprekosljiva Aida in Amelia v »Plesu v maskah«.

Hamburška Opera je uprizorila opero Arnolda Schönberga »Erwartung«. To opero je napisal Schönberg že pred 45 leti v 17 dneh. Glasba je atonalna, ni pa še napisana v dvanajsttinskem sistemu.

V Berlinu je Mestna Opera uprizorila Busonijevoga »Doktorja Fausta«, ki ga je dirigiral Richard Krauss, zrežiral pa Wolk Völker.

BALET PO SVETU

RUSIJA — Po Puškinovem »Bahčisarajskem vodnjaku« je Asafjev napisal baletno glasbo, katere odlika so verno in živahno prikazani značaji. Vloga Marije je bila napisana nalašč za Galino Ulanovo, ki postaja z vsakim letom pomembnejša plesna umetnica. Kdor je prebral Puškinovo pesnitev in si je ogledal to baletno delo, si v vlogi Marije lahko zamisli le Galino Ulanovo.

FRANCIJA — Najpomembnejše delo v repertoarju baletne skupine Janine Charrat v prejšnjem letu je bil balet »Alge«. To je zgodba o mladeniču, ki hlini blaznost, da bi si priboril vstop v umobolnico, kjer je njegova blazna ljubica. Hoče jo ozdraviti ali vsaj osta-

ti pri njej. Njegovo namero pa opazijo in ga za vselej ločijo od nje.

To nenavadno baletno delo spremlja glasba električnih orgel, dogajanje pa razlaga glas iz ozadja.

Brez glasbe in razlage, ki sta tu popolnoma odveč, bi bil ta balet presenetljiva stvaritev. Janine Charrat pretresljivo pleše blazno dekle, njen ljubimec je Peter van Dijk, v vlogi blazne kokete pa nastopa Marija Fris.

O »Algah« je bilo v Parizu precej govorjenja. To je s precejšnjim patosom prikazana človeška drama, ne pa, kot so pravili, ekspresionistična stvaritev, kajti odlikuje jo čisti ples in scene blaznosti so prikazane brez pretiranja.

Dva prizora iz naše uprizoritve »Don Juana«

Leonide Massine je na novo priredil »Mam'zelle Angot«, in sicer za londonski Ballet Theatre.

Balet »**Idylle**« (koreograf George Skibine) imenujejo Londončani malo mojstrovino lanskega leta. Izvajal ga je Ballet de Marquis de Quevas. To je preprosta zgodba o Njem, Njej in o Tretjem človeku, — v kateri Marjorie Tallchief prikaže vso svojo obsežno izrazno zmogljivost.

Collete Marchand (ki jo poznamo iz filma »Moulin Rouge«) pleše v baletni skupini Paula Szillarda. Skupina je na

turneji po vzhodu in se bo priključila neki japonski baletni skupini.

Anglija — Margot Fonteyn bo igrala v filmu (režiser Korda), ki ga bodo snemali v Jugoslaviji. Naslov filma, katerega snemanje se bo začelo v marcu na jadranski obali, je predvidoma »Človek njenega življenja«.

Mary Munroe — velika tragedinja v sodobni angleški plesni umetnosti, bo nastopala v baletni skupini »Festival Ballets«, in sicer v Londonu, Manchesteru in na turneji po Ameriki.

ANGLEŠKA PLESALKA MOIRA SCHEARER

Pred šestimi leti je Moira Shearer dejala radijskim poslušalcem, da bi hotela poleg plesne umetnosti obvladati tudi tehniko dramske igre, da bi tako mogla nastopati v Shakespeareovih in Shawovih dramah.

Prilika za to pa je prišla mnogo prej, kot si je tedaj mislila. Kritiki niso ravno preprijazno sprejeli njen začetni poizkus v »Snu kresne noči«, a Moira se zanje ni zmenila, kajti nikdar ji ni manjkalo poguma in sposobnosti za trdo delo.

Moira Shearer ni ena prvih igralk, ki so morale izbirati med poklicem in družino, in ker je ženska, ni čudno, da se je odločila za drugo. Pri njej odločitev ni bila tako težka, morala je le zamenjati uspehov polno kariero v plesni umetnosti z negotovo bodočnostjo na odru.

Dve leti sta že minili, odkar je zadnjikrat nastopila v londonskem Covent Gardenu, in vendar je še vidna velika vrzel, ki je ostala za njo.

Njeni starši so bil muzikalični in polni razumevanja za umetnost in je zato niso nikdar ovirali pri baletnem študiju. Ko ji je bilo šest let, to je bilo še v severni Rodeziji, se je učila baleta pri Cechettijevi. Ko so se njeni starši yrnili z njo v Anglijo, je postala učenka Flore Fairbairnove. Serge

Grigorjev, Djagilevov »pribočnik«, je svetoval njeni materi, naj jo vpiše v baletno šolo Nicholasa Legata. Sele tu se je odločila, da postane baletka, čeprav plesa ni vzela čisto zares in se je obenem zanimala še za celo vrsto drugih reči. Mislila je celo na to, da bi postala pianistka.

Nicholas Legat je bil tedaj najbolj zaželeni učitelj baleta v Londonu. Nekeč, še v Rusiji, je bil prvi plesalec pri Marijinskem. Pavlova in Karsavina pa sta bili njegovi učenki. Po oktobrski revoluciji se je preselil v Anglijo in njegov prijazen in svetli studio je bil zbirališče glasbenikov, slikarjev in pisateljev vseh narodnosti. Kadarkoli so gostovali v Londonu, so prihajali tjakaj tudi slavni plesni umetniki.

V tem kozmopolitskem ozračju in na podlagi velike tradicije ruskega baleta, je Moira doumela, kaj zahteva in kaj ji pomeni umetnost. Njena največja želja je bila, postati dobra baletka in živeti v svetu umetnosti.

Ko je izbruhnila vojna in so Legatovo šolo evakuirali, je vstopila v plesno šolo baleta Sadler's Wells, dokler niso po prvih zračnih napadih tudi te zaprli. Sprejela je povabilo Mone Inglesby, naj se pridruži njeni, na novo ustanovljeni plesni skupini: The International Ballet, ki naj bi gostoval po deželi.

Moiri je bilo tedaj štirinajst let in na teh gostovanjih si je nabrala prve izkušnje iz gledališkega življenja. Spoznala je vse njegove težave in trdo delo, vendar ji je ta čas ostal v prijetnem spominu. Kmalu je začela spet obiskovati ponovno odprto plesno šolo baleta Sadler's Wells, vendar se je kmalu pridružila baletni skupini sami.

Publika je med ostalimi kmalu opazila Moirino svetlolaso glavo, kakor tudi njen opozarjajoči talent. Nastopati je začela v večjih vlogah in njen repertoar je postajal bolj in bolj obsežen. Odlikovala se je z zanesljivo tehniko, muzikalnostjo, stilom in natančnostjo. V baletu »Poročni šopek«, kjer je plesala blazno Julijo, so odkrili tudi njen talent za burlesko.

Prvo leto po vojni jo je opazil Michael Powell, ki je iskal igralko za svoj film »Rdeči čevljički«. Potreboval pa je skoraj leto dni, preden jo je pregovoril, da je sprejela to vlogo. Film je imel izreden uspeh in Moira je zaslovela po vsem svetu. Zasuli so jo s filmskimi pogodbami, katere je vse zavrnila. To je užalilo filmski svet, ki ji je zameril tudi kritike na račun filmske tehnike snemanja baletov. — Bili pa so mnogi, ki so obžalovali, da je Moira sploh nastopila v filmu.

Ona sama pa je dejala, da je zavrnila vse filmske ponudbe zaradi tega, ker čuti, da ni povsem sposobna za igralko. Dejala je, da hoče študirati tehniko igre in glasu, nakar šele bi sprejela ponudbo za film, a le za plesno vlogo. Z izjemo ene, so bile namreč vse vloge, katere so ji ponudili, igralske.

Nastopila je v »Giselli«, v Ashtonovem »Don Juanu« in v »Pepelki« (ko si je Margot Fonteyn poškodovala nogo). Po povratku s svojega prvega gostovanja po Ameriki se je poročila s pisateljem Ludovikom Kennedyjem.

Tedaj se je zanjo pričelo najvažnejše obdobje v njeni karieri: tehnična popolnost ji je dopuščala nagel umetniški razvoj. Sleherni večer je njena umetnost polnila dvorano Covent Garden. Največje uspehe je žela v modernih baletih, čeprav si je želela bolj komičnih in grotesknih vlog. Zato je sprejela povabilo Rolanda Petita, naj bi nastopila v »Carmen«. Potrebovala je precej poguma, preden je sprejela vlogo, ki ni povsem ustrezala njenemu značaju. Sprememba pa jo je vzpodbudila in francoska publika je z odobravanjem nagradila njen uspeh.

Kmalu zatem je nastopila v svojem drugem filmu »Hoffmanove pripovedke«. Pridružila se je baletu Sadler's Wells na njegovi drugi turneji po Ameriki. Po povratku je morala na operacijo, priporočili so ji odpočitek zaradi preutrujenosti, rodila se ji je hčerka in poškodovala si je roko. Kljub vsem tem oviram se je Moira vselej vračala k baletu.

Ritma plesalčevega življenja ne moremo kar tako prekiniti, dokler se sam za to ne odloči. In Moira je menila, da bi glede na svojega soproga in hčerko ne bilo prav, če bi se hotela posvečati plesu tako, kot bi se morala.

Poslednjič je nastopila v Monte Carlu, na baletnem festivalu. Dramski študij ji je omogočil, da je na nekem koncertu nastopila kot pripovedovalka Prokofjeve skladbe »Peter in volk«. Nekaj tednov kasneje je recitirala nekaj verzov v baletu »Alica v čudežni deželi«. Jeseni 1954 pa je slavila svoj debut v vlogi Titanije v »Snu kresne noči« na edinburškem festivalu.

Vse to so bili samo začetni, a obetajoči poizkusi, toda Moira je pripravljena odslužiti vso dolgo vajeniško dobo umetnosti.

VSE VRSTE MUZIKALIJ

Vam nudi oddelek muzikalij Državne založbe Slovenije v Ljubljani, Trg revolucije 19.

Klavirski izvleček oper:	din
Bravničar Matija: HLAPEC JERNEJ IN NJE-GOVA PRAVICA. Opera množice v 8 slikah. (Klavirski izvleček)	420.—
Kozina Marjan: EKVINOKCIJ. Opera. (Klavirski izvleček)	420.—
Polič Mirko: DESETI BRAT. Ljudska opera v treh dejanjih. (Klavirski izvleček)	920.—
Savin Risto: LEPA VIDA. Opera v 4 dejanjih. (Klavirski izvleček)	475.—

Orkestralne partiture:

Arnič Blaž: PLES ČAROVNIC	470.—
Bravničar Matija: PLESNA BURLESKA	162.—
Bravničar Matija: KRALJ MATJAŽ. Uvertura	226.—
Bravničar Matija: SIMFONIČNA ANTITEZA	345.—
Škerjanc L. M.: PETA SIMFONIJA	440.—
Osterc Slavko: RELIGIOSO za godalni orkester	13.—
Kozina Marjan: ILOVA GORA. Simfonična pesnitev	350.—

— * —

Ukmar V.: ZBORNIK SAMOSPEVOV DO MODERNE I. in II. del	à 400.—
---	---------

Slovenska glasbena revija:

Izhaja štirikrat letno z obširnimi notnimi in glasbeno-knjižnim delom. Letna naročnina	600.—
--	-------

Naši zbori:

Dvomesečnik slovenskih zborovskih skladb z glasbeno-knjižno prilogo. Letna naročnina	600.—
--	-------

Velika zaloga skladb domačih in tujih avtorjev za klavir, violino in klavir, violončelo in klavir, kontrabas, pihalni orkester, razne instrumente, zborov, samospevov s spremljavo klavirja, glasbene knjige in revije itd.

Zahtevajte katalog muzikalij, ki Vam ga brezplačno pošlje Državna založba Slovenije, oddelek muzikalij, Ljubljana, Trg revolucije št. 19.

TOVARNA BARV IN LAKOV

"COLOR"

MEDVODE - SLOVENIJA - JUGOSLAVIJA

izdeluje:

firneže, oljnate barve, podvodne barve, lake, emajle, steklarski kit, umetne smole, nitrolake, špiřitne lake, trdilo za obutev

**IZDELUJE NAŠE DOMAČE PERZIJANCE,
POPRAVLJA IN OCENJUJE VSE VRSTE PREPROG**

ČILIMI

Obrtniško proizvodna zadruga z o. z.

ZAGREB, Tomislavov trg 20-I. - Tel. 34-817

Prodajalne: **ZAGREB, Masarykova 13, telefon 23-331**
LJUBLJANA, Mestni trg 15, telefon 20-894

Pohištvo po želji — Pohištvo serijsko — Rezan in tesan les, lesanit, parket, vezane in panel plošče itd., itd. — Vam ob vsakem času dobavi po konkurenčnih cenah

„LES - LJUBLJANA“

Centrala za FLRJ, Ljubljana, Parmova 37

ali naše poslovalnice v vseh večjih mestih. — Lastni atelje za notranjo opremo.

„JADRAN“ TOVARNA ČEVLJEV
MIREN PRI GORICI

Vam nudi svoje kvalitetne izdelke v lastnih prodajalnah:
SOLKAN, SEMPETER PRI GORICI, POSTOJNA, ILIRSKA BISTRICA in REKA, Trg Ivana Koblara 2.

RADIO INDUSTRIJA ZAGREB

TOVARNA RADIJSKIH IN ELEKTROAKUSTIČNIH NAPRAV

Zagreb, Bukovačka BB

Telegrami: Radioindustrija Zagreb

Tel. 32-145,6, 35-614 — Poštni predal 176

izdeluje:

Oddajne ojačevalce
Zvočnike 5, 10, 15 W
Gramofonske elektromotorje
Kristalne zvočnike (Pick-up)
Kristalne mikrofone
Oddajne postaje 100—300 W
Transformatorje

Oddajnike
Primo-predajnike
Komercialne sprejemnike
Električne blazine
Fluorescenčne armature
Radijske sprejemnike

Vse informacije dobite pri prodajnem oddelku, Zagreb, Trg Republike 11 — Telefon: 32-189

»AVTOTEHNA«

LJUBLJANA, Celovška c. 38
BEOGRAD, Brankova ul. 18

ima v svojih konsignacijskih skladiščih stalno na zalogi veliko izbiro nadomestnih delov za vozila tovarn: **GENERAL MOTORS**: Opel, Chevrolet, Pontiac, Oldsmobile, Buick, Cadillac, GMC, Vauxhall in Bedford — **OM**: OM - Supper Orione, OM-Orione, OM-Super Taurus, OM-Taurus, OM-Leoncino, kakor tudi ves avto-, elektro- in diesel-material koncerna **BOSCH**. Poslužite se naših najmodernejših servisov **GM**, **OM** in **BOSCH** v Ljubljani, Celovška cesta 38 in **BOSCH** servisa v Beogradu, Karadorđeva ul. 63.

Vsakodnevno v zalogi vse vrste živil!
Postrežba hitra in solidna!
Po želji dostavljamo na dom!
Priporočamo se!

Trgovsko podjetje z živili
Kidričeva 5 — Telefon 22-146

MARIBORSKA TEKSTILNA TOVARNA MARIBOR

PREDILNICE — TKALNICE — BARVARNE — TISKARNA — APRETURE

PROIZVAJA:

bombažno prejo, sukance za šivanje in vezenje, hlačevino, klote, bombažne podloge in podloge iz umetne svile, flanele, popeline, cefirje, kretone, tkanine iz bombaža in stanične volne ter imitacije shantunga.

Vse naše tkanine iz stanične volne kakor tudi shantung so apretirane proti mečkanju in so opremljene s posebnimi zaščitnimi znaki, ki jamčijo za obstojnost apreture tudi po večkratnem pranju.

IZVAZA:

sukance za šivanje, hlačevino, klote, svilene serže, popeline, cefirje, kretone ter tiskanine za moško perilo in ženske obleke.

UVAZA:

stroje, barve, kemikalije, utenzilije itd.

Vsi naši izdelki so znani po izredno dobri kvaliteti in nizkih cenah.

MARIBORSKA TEKSTILNA TOVARNA, MARIBOR

Poštni predal: 9 - Telefon: 24-32 - Brzobjavni naslov: Tekstiltvor, Maribor
NB podr. Maribor, št. 6403-T-12.

Souvenir

Narta

EAU DE COLOGNE

TRGOVSKO PODJETJE

UPRAVA: VRHOVČEVA 4

»Kraš vet«

nudi dnevno v svojih poslovalnicah vse vrste povrtnin, sadja in sadnih sokov! Večja naročila dostavljamo po želji na dom! Priporočamo se!

Ljubljanska

TOVARNA HRANIL

LJUBLJANA, ŠMARTINSKA C. 30

priporoča svoje odlične izdelke:

KAVOVINE: »Proja«, »Star« in »Brazil«
OVSENE KOSMIČE — SPECIALNI
PŠENIČNI ZDROB

PRAŠKE ZA KUHINJE: vanilin, pecilni prašek, cimet, acitron

PUDINGE: najboljših okusov (kakao, vanilin, rum, limona, mandelji)

Ustanovljena 1909 — nad 45 let v službi ljudstva.

TRGOVSKO PODJETJE

»GOLOVEC«

LJUBLJANA, PREŠERNOVA 35

Telefon 21-921

Poslovalnice:

PREŠERNOVA 35

PREDJAMSKA 24

ČERNETOVA 23

TITOVA 71

CIGLARJEVA 26

DOMZALE, SAVSKA 1

Prepričajte se o solidni in dobri postrežbi in konkurenčnih cenah.

Proti bolečinam vseh vrst (glavobola, zobobola, revmatičnim bolečinam, nevralgijam itd.)

zahtevajte v lekarnah

le originalno škatlico tablet **COFFALGOL**
ali tablete z močnejšim učinkom **PHENALGOL!**

Izdeluje: *Lek* — Tovarna farmacevtskih in kem. proizvodov
L J U B L J A N A

Tovarna čevljev »ALPINA«, Žiri
vam v svojih prodajalnah:

Kardeljeva ul. 3 in Stritarjeva ul. 8 v Ljubljani
nudi kvalitetno obutev po zmernih cenah.

Obiščite nas in prepričali se boste o kvaliteti naših izdelkov!

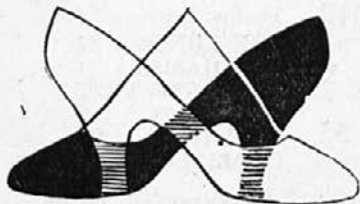
Industrija volnenih tkanin

»BRANKO KRSMANOVIČ« PARAČIN

Tovarniška zaloga za LR Slovenijo

LJUBLJANA, Mestni trg 21, tel. 20-920

Sporočamo cenj. odjemalcem, da imamo stalno v zalogi vse vrste sortimentov blaga za obleke, plašče itd., strojno in ročno volno

MODNO ČEVLJARSTVO
TALAN FRANJO

Pražakova 8

Izdeluje vse vrste moških in ženskih čevljev po najnovejših inozemskih vzorcih!

Vrši popravila vseh vrst čevljev!
Se priporoča!

*Zapomnite si,
da boljših
bonbonov od*

„ŠUMI“⁶⁶
ni!

*Poskusite naše
specialitete:*

- FONDANT
  - ŽELE
  - MELITA
- itd.*

„Tekstil-Obutev“

na veliko

LJUBLJANA, Nazorjeva ulica 4

Stalna zaloga tkanin za večerne moške in ženske obleke.

Največja izbira tekstilnih potrebščin za opremo gospodinjstva.

Pekarna „Ajdoščina“

Ljubljana, Gosposvetska cesta 7 (telefon 22-377)

KRUH, PECIVO, DROBTINE, PREPEČENEC,
PRESTE, KEKSI, BONBONI, ČOKOLADA

DVAKRAT DNEVNO SVEŽE PECIVO!
SPREJEMAMO NAROČILA!

- Kvalitetno blago!
- Konkurenčne cene!

Kupuj v naših **21** trgovinah!

Poslovalnice: Cankarjeva 4, Cankarjeva 12,
Miklošičeva 8, Nazorjeva 3,
Pogačarjev trg, Titova 2,
Titova 20, Trg Revolucije 8,
Miklošičeva 30, Gradišče 3,
Celovška 85

Vabimo vas k bogati izbiri in dobri postrežbi!

TRGOVINE "CVETA"

Stritarjeva ul. 6, Karlovška, Celovška in Litostroj

vam nudijo bogato izbiro

moškega in ženskega perila, trikotaže, pletenin

in lepo izbiro volne — Priporočamo se!

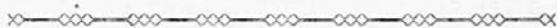

Grosistično trgovsko podjetje

»*Tekstil*«

Ljubljana - Ciril-Metodova 3

„TORBICA“⁶⁶ LJUBLJANA,
Jesenkova 3
Telefon: 21-324

izdeluje kovčke, aktovke, damske
torbice, listnice in denarnice ter se
priporoča cenjenim odjemalcem!

PEKARNA „ŠENTVID“

*Vam nudi dnevno svež
kruh in pecivo!*

*Cenjenim odjemalcem se
vljudno priporočamo!*

Uprava pekarn „Šentvid“:
Šentvid 8, tel. 27-90

Prodajalne: Šentvid 22
Šentvid 64
Celovška 144
Šišenska 57

Mercator

VELETRGOVINA ŠPECERIJSKEGA
IN KOLONIALNEGA BLAGA — UVOZ

LJUBLJANA
TITOVA C. 31

Brzojavni naslov: Mercator Ljubljana

Tek. račun pri NB Ljubljana 601-T-58

Poštni predal števil. 200

Telefoni: komerc. 30-641, direktor 31-552

KRAŠ

JAGETICO

